

MAŁGORZATA RUTKOWSKA-PODOŁOWSKA

JOLANTA PAKULSKA

WPLYW IDEI ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO NA FINANSE FIRM

*Nie należy się gniewać na bieg wypadków,
bo to ich nic nie obchodzi*

Marek Aureliusz

Wprowadzenie

Koncepcja zrównoważonego rozwoju sięga czasów starożytnych. Już Arystoteles oraz Hipokratesa uważali, że całość jest czymś więcej niż sumą części, z których się składa; stąd też i człowiek nie jest tylko sumą narządów i komórek. Osoba ludzka, jako zjawisko, musi być rozpatrywana w związku z wszelkimi innymi zjawiskami zarówno biologicznymi, jak również społecznymi. Człowiek bowiem w wielopoziomowej hierarchii przyrody jest czynnikiem koordynującym zjawiska zachodzące w środowisku zewnętrznym i wewnętrznym. Świat jest zbudowany z systemów, a człowiek to również samoorganizujący się system. Zrównoważony rozwój opiera się więc na filozofii głoszącej jedność wszechrzeczy, tzn. opiera obraz świata na podejściu systemowym¹.

Zrównoważony rozwój jest to doktryna ekonomii politycznej, która zakłada jakość życia na takim poziomie, na jaki pozwala obecny rozwój cywilizacyjny. Zrównoważony rozwój jest też filozofią rozwoju społeczno-ekonomicznego zgodnego z poszanowaniem środowiska. Pojęcie: zrównoważony rozwój (Sustainable Development) jest wyjaśniane jako trwały rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno obecnego, jak i przyszłych pokoleń. Pojęcia tego użyto po raz pierwszy w 1972 roku w Sztokholmie podczas I Konferencji ONZ „Środowisko i rozwój”. W roku 1975 podczas Sesji Rady Zarządzającej Programu Narodów Zjednoczonych do spraw Środowiska (UNEP) skonkretyzowano to pojęcie i zdefiniowano jako „taki przebieg nieuchronnego

¹ J. Siekierski, M. Rutkowska: *Zrównoważony rozwój jako koncepcja w naukach ekonomicznych*, [w:] *Rozwój zasobów kapitału ludzkiego obszarów wiejskich*, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania nr 8, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2008, s. 359–360.

i pożądanego rozwoju gospodarczego, który nie narusza w sposób istotny i nieodwracalny środowiska życia człowieka, nie doprowadza do degradacji biosfery i godzi prawa przyrody, ekonomii i kultury”².

W opracowaniu wykorzystano metodę opisowo-analityczną oraz statystyczną. Jako wstępne narzędzie zastosowano metodę opisową. Polegała ona na wyodrębnieniu i opisanie określonego zjawiska, jakim jest wpływ zrównoważonego rozwoju na finanse firm. W artykule przedstawiono rzeczywistość, porównano cechy i zadania dotyczące przedmiotu badań. W dalszej części opracowania zastosowano analizę porównawczą, dzięki której wskazano na wszelkie zmiany i nieprawidłowości oraz odchylenia od przyjętych norm.

Zrównoważony rozwój i jego znaczenie dla finansów firm

Zrównoważony rozwój zgodnie z definicją Brundtland z raportu „The Worker Establishment Characteristics Database” (WECD) z 1987 roku (tzw. raport Brudtland³, nazwany tak od nazwiska przewodniczącej komisji – Gro Harlem Brudtland), jest zazwyczaj cytowany w skróconej formie⁴. W związku z nieścisłościami i niejasnościami definicyjnymi terminu zrównoważony rozwój, opisując to pojęcie sięga się często po definicję zawartą w normach i dokumentach Narodów Zjednoczonych⁵. Zaletą tego sposobu postępowania jest fakt, że definicja ta jest ważna „per se”. I tak „zrównoważony rozwój Ziemi to rozwój zaspokajający podstawowe potrzeby wszystkich ludzi, a jednocześnie dbający o ochronę, zachowanie i odnowę zdrowia i integralności systemów ekologicznych Ziemi, bez ryzyka, że potrzeby przyszłych pokoleń nie będą mogły być zaspokojone, a granice wytrzymałości Ziemi zostaną przekroczone”⁶.

Idea zrównoważonego rozwoju opiera się na trzech filarach⁷:

- Filar I: Efektywność ekonomiczna – zysk dla zbiorowości, uwzględniający koszty społeczne i środowiskowe,
- Filar II: Troska o środowisko – ochrona naturalnych nieodnawialnych zasobów, zminimalizowanie negatywnego oddziaływania na otoczenie,

² B. Poskrobko: *Podstawy polityki ekologicznej*, [w:] K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki: *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*, PWE, Warszawa 1998, s. 75.

³ Inna nazwa „Nasza wspólna przyszłość”. Raport Komisji ONZ do spraw Środowiska i Rozwoju, zatytułowany „Nasza wspólna przyszłość” z 1987 r. (Our Common Future, UN World Commission on Environment and Development, 1987), lepiej znany jako Brundtland’s Report – od nazwiska przewodniczącej Komisji i zarazem premiera Norwegii pani Gro Harlem Brundtland.

⁴ R.K. Stappen: *Der Wise Consensus – Die Voraussetzung für nachhaltige Entscheidungen und Problemlösungen im 21. Jahrhundert*, s. 41 ff. 2006, s.19

⁵ *Oświadczenie z Rio, 1972*, World Charter for Nature, Stockholm Conference.

⁶ W wersji angielskiej: „Sustainable development of the Earth is a development that meets the basic needs of all human beings and which conserve, protect and restore the health and integrity of the Earth’s ecosystem, without compromising the ability of future generations to meet their own needs and without going over the limits of long term capacity of the earth’s ecosystem”; R.K. Stappen: *op.cit.*, s. 27–28.

⁷ M. Rutkowska, P. Kozyra: *Problemy zrównoważonego rozwoju a ubezpieczenia ekologiczne*, „Folia Universitatis Agriculturae Stetinensis. Oeconomica” 2007, nr 49, Wydawnictwo Naukowe Akademii Rolniczej w Szczecinie, Szczecin 2007, s. 159.

- Filary III: Równowaga społeczna – tworzenie nowych miejsc pracy i aktywne działania w celu podnoszenia jakości życia.

Rozpatrując rozwój zrównoważony, należy wskazać na jego szczególne miejsce, jakie zajmuje w naukach ekonomicznych, zwłaszcza ekonomii środowiska, w ekonomii ekologicznej, w naukach społeczno-ekonomicznych, a także w jego wpływie na finanse firm.

Ekonomia środowiska jako nauka rozwinęła się na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych; jest to nauka interdyscyplinarna, która powstała na pograniczu ekonomii i ekologii. Bada ona związki między procesem rozwoju społeczno-gospodarczego a stanem środowiska⁸. Ekonomia środowiska koncentruje się na wzroście gospodarczym. R. Ayers stwierdza, że obecny i przyszły wzrost gospodarczy powinien być oparty bardziej na usługach niż, jak to miało miejsce w przeszłości, na uzależnieniu się wyłącznie od produktów materialnych i zasobów naturalnych⁹.

Ekonomia ekologiczna kładzie nacisk na trwałość ekologiczną, która obejmuje wielopokoleniowy horyzont, głównie sprawiedliwość międzypokoleniową. A zatem zajmuje się ona ochroną środowiska oraz zrównoważonym rozwojem¹⁰.

W nowych dyscyplinach społeczno-ekonomicznych, które zajmują się zrównoważonym rozwojem, uwzględnia się uwarunkowania społeczne oraz polityczne poprzez integrację elementów tak z zakresu ekonomii i ekologii, jak również z zakresu socjologii i politologii. Powoduje to zatem upowszechnienie wiedzy ekologicznej oraz akceptację społecznej polityki ekologicznej i strategii zrównoważonego rozwoju. Wśród nowych dyscyplin ekonomiczno-społecznych zajmujących się powyższą problematyką wymienia się przede wszystkim¹¹:

- ekonomię socjologiczną (socio-ecological economics);
- ekonomię koewolucyjną (co-evolution economics);
- ekologię polityczną (political ecology);
- ekologiczną ekonomię polityczną (ecological political economy).

Wpływ idei zrównoważonego rozwoju jest także istotny z punktu widzenia finansów firm. Mianowicie: chodzi o to, by wszelkie nasze działania były zgodne z tą ideą.

Obecnie **idea zrównoważonego rozwoju** przejawia się prawie we wszystkich dziedzinach gospodarki. Zakłada się, że tylko pogodzenie łańdów: ekologicznego, ekonomicznego oraz społecznego może zapewnić trwałe i harmonijny rozwój nowoczesnego społeczeństwa. Dotychczasowe działania, niejednokrotnie definiowane jedynie poprzez kryteria ekonomiczne, prowadziły do szeregu kryzysów, zarówno społecznych, jak środowiskowych. Kategoria zrównoważonego rozwoju jest zatem nieodłącznym elementem zarówno polityki ekologicznej i strategii rozwoju zrównoważonego, jak i polityki społeczno-ekono-

⁸ M. Blaug: *Teoria ekonomii*, PWN, Warszawa 1994.

⁹ R. Ayres: *Eco-thermodynamics: economics and the second law*, Ecological economics, Vol. 26, 1998.

¹⁰ J. Siekierski, M. Rutkowska: *op.cit.*, s. 365.

¹¹ *Ibidem*, s. 367.

micznej i różnych strategii rozwoju społeczno-gospodarczego na wszystkich szczeblach, tj. na szczeblu regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym, ma nawet istotny wpływ na finanse firm. Stąd też w literaturze przedmiotu istnieje wiele definicji pojęcia rozwoju zrównoważonego¹², a zatem rozwój zrównoważony może być rozumiany i interpretowany na wiele sposobów, co stanowi jednocześnie istotny problem poznawczy i praktyczny.

Praktyczna realizacja rozwoju zrównoważonego wymaga wdrożenia go do procesu zarządzania przede wszystkim na poziomie przedsiębiorstwa. Jednak rola przedsiębiorstw w realizacji rozwoju zrównoważonego nie oznacza rezygnacji przez nie z realizacji podstawowego celu, jakim jest generowanie zysku niezbędnego do zapewnienia długoterminowego rozwoju¹³. A zatem „dla przedsiębiorstw zrównoważony rozwój oznacza taką strategię działania, która zaspakajając bieżące potrzeby przedsiębiorstwa i grup interesu z nim związanych, jednocześnie chroni, podtrzymuje i wzmacnia człowieka i źródła zasobów, które będą mu potrzebne w przyszłości”¹⁴. Zadaniem przedsiębiorców jest takie prowadzenie działalności gospodarczej, które umożliwi osiągnięcie celów uzasadnionych ekonomicznie, dopuszczalnych ekologicznie i pożądaných społecznie (triple bottom line). Realizacja triple bottom line w przedsiębiorstwie wiąże się z wprowadzaniem i szerokim upowszechnianiem działalności innowacyjnej zmierzającej do obniżenia materiałochłonności i energochłonności produkcji, podniesienia efektywności ekologicznej procesów oraz redukcji zanieczyszczeń przy równoczesnym spełnieniu oczekiwań interesariuszy, przez których rozumie się klientów, udziałowców, wierzycieli, pracowników, dostawców oraz lokalną społeczność pozostającą pod wpływem przedsiębiorstwa.

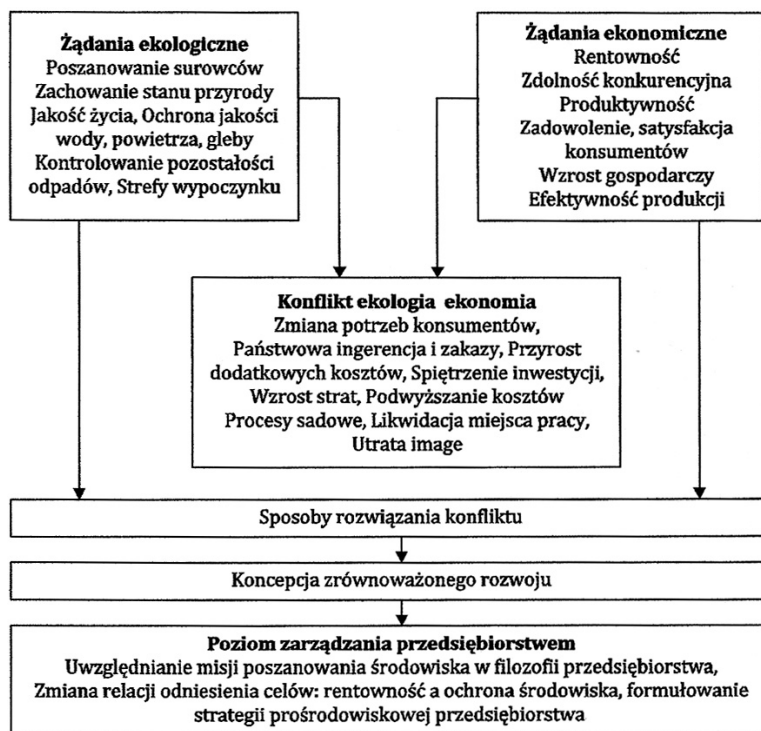
Zrównoważony rozwój jest zatem jednym z największych wyzwań stojących przed firmami na całym świecie. Pod wpływem presji otoczenia zewnętrznego, firmy podejmują różne działania w tym kierunku. Przynoszą one korzyści zarówno im, jak i środowisku oraz lokalnym społecznościom. Kluczowymi celami koncepcji rozwoju zrównoważonego są: dobrobyt (zaspokojenie ludzkich potrzeb i oczekiwań), sprawiedliwość międzygeneracyjna (realizacja potrzeb i aspiracji ludzi współcześnie żyjących, jak również przyszłych pokoleń) i bezpieczeństwo ekologiczne każdego obywatela. Środkiem realizacji tych celów jest nowy model gospodarowania, który spowoduje, że racjonalnie będą wykorzystywane zasoby nieodnawialne, a eksploatacja odnawialnych zasobów środowiska nie przekroczy stopy ich regeneracji oraz nie zostanie przekroczona zdolność środowiska do asymilacji zanieczyszczeń zgodnie z koncepcją gospodarki okrężnej.

¹² F. Piontek: *Kontrowersje i dylematy wokół rozwoju zrównoważonego i trwałego*, [w:] *Ekonomia a rozwój zrównoważony*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2001, s. 18.

¹³ M. Graczyk: *Ocena cyklu życia jako dobra praktyka promowania zasad zrównoważonego rozwoju na poziomie przedsiębiorstw*, [w:] *Funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach zrównoważonego rozwoju i gospodarki opartej na wiedzy*, red. E. Sidorczuk-Pietraszko, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009, s. 143.

¹⁴ *Business Strategy for Sustainable Development: Leadership and Accountability for the 90s.*, IISD, WBCSD Deloitte & Touche, Winnipeg p. 1, 1992.

W praktyce funkcjonowania przedsiębiorstw największe znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska ma ograniczanie i zapobieganie emisji zanieczyszczeń powstających w procesach produkcyjnych (rys. 1)¹⁵.

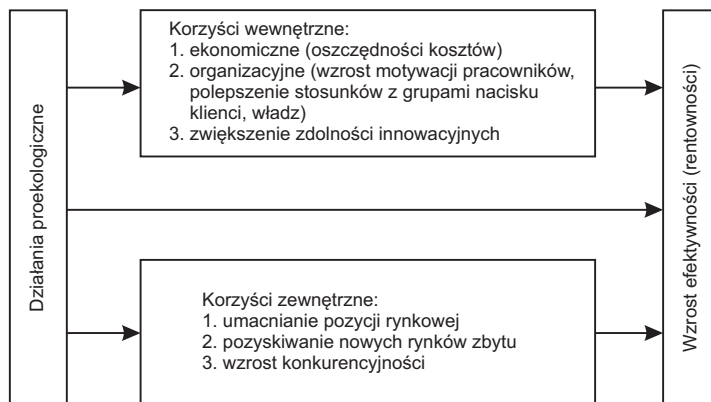
Rys. 1. Transformacja koncepcji zrównoważonego rozwoju do poziomu przedsiębiorstwa

Źródło: J. Adamczyk: *Koncepcja zrównoważonego rozwoju w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001, s. 31.

Wśród przedstawionych korzyści, będących konsekwencją wprowadzania systemów zarządzania środowiskowego, do najczęściej wymienianych należy spadek kosztów działalności przedsiębiorstwa. Ich obniżenie wynika w pierwszej kolejności z racjonalizacji zużycia wody i energii oraz surowców. Działania proekologiczne prowadzą również do zmniejszenia szkodliwości i ilości odpadów i ścieków oraz emisji gazów i pyłów. Przedsiębiorstwo

¹⁵ I. Żuchowski: *Wpływ świadomości idei zrównoważonego rozwoju na funkcjonowanie przedsiębiorstw*, [w:] *Funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach zrównoważonego rozwoju i gospodarki opartej na wiedzy*, red. E. Sidorczuk-Pietraszko, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009, s. 67.

ponosi dzięki temu mniejsze koszty związane z opłatami za korzystanie ze środowiska albo karami za przekroczenie warunków korzystania z niego (rys. 2).

Rys. 2. Korzyści z prowadzenia działań proekologicznych

Źródło: I. Żuchowski: *op.cit.*, s. 68.

Udział przedsiębiorstwa w programach proekologicznych przyczynia się również do kształtowania jego pozytywnego wizerunku w otoczeniu zewnętrznym i wśród pracowników. Efekty takie zaobserwowano wśród przedsiębiorstw biorących udział w programie „Odpowiedzialność i troska”.

Perspektywy rozwoju firmy powiązane są niewątpliwie z ideą zrównoważonego rozwoju, której praktyczną implementacją w gospodarce jest koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu. Koncepcja ta oznacza bowiem połączenie skutecznego działania produktów z odpowiedzialnością za ludzi i środowisko naturalne celem wyznaczenia nowego standardu jakości. Każdy wyprodukowany nowy produkt musi przyczyniać się z jednej strony do wzrostu marży, z drugiej natomiast do zrównoważonego rozwoju. Oferowane produkty powinny doprowadzić do oszczędności w kosztach energii, wody i utylizacji odpadów. Stąd też istotne jest opracowywanie coraz lepszych produktów oraz coraz lepszych rozwiązań. Jednocześnie należy ułatwić konsumentom na całym świecie podejmowanie odpowiedzialnych decyzji o zakupie produktów, a także korzystanie z tych produktów w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Sformułowanie wiarygodnego i czytelnego przesłania, podkreślającego trwałe korzyści dla środowiska, pomaga skłonić konsumentów do większego zaangażowania na rzecz sprostania wyzwaniom w zakresie zrównoważonego rozwoju, przed którymi stoi całe społeczeństwo. Wszystkie te działania są powiązane z finansami firm. Wszelkie raporty finansowe łatwo mogą bowiem zostać wzbogacone o dodatkowe punkty związane z odpowiedzialnym prowadzeniem działalno-

ści gospodarczej. Zazwyczaj elementy z zakresu zrównoważonego rozwoju zamieszczone są w odpowiednim rozdziale bądź punkcie w finansowym raporcie rocznym.

Podsumowanie

Na podstawie rozważań przeprowadzonych w niniejszym artykule można stwierdzić, że istnieje konieczność pogodzenia w naszym życiu potrzeb gospodarczych i ochrony środowiska. Tylko takie postępowanie może zapewnić równowagę pomiędzy tymi elementami. W tym celu niezbędne jest stosowanie rozwoju opartego o **zasady zrównoważonego rozwoju**.

Ponadto należy stwierdzić, że realizacja idei rozwoju zrównoważonego w skali globalnej nie będzie możliwa, jeśli nie będzie ona wdrażana na poziomie mikroekonomicznym. Dlatego też tak ważne jest zrozumienie idei rozwoju zrównoważonego na szczeblu zarządzających przedsiębiorstwami, jak również na szczeblu zarządzających państwem, by w swoich działaniach stwarzali korzystne warunki dla praktycznego wdrażania idei zrównoważonego rozwoju.

Literatura

- Adamczyk J.: *Koncepcja zrównoważonego rozwoju w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001.
- Ayres R.: *Eco-thermodynamics: economics and the second law*, Ecological economics, Vol. 26, 1998.
- Business Strategy for Sustainable Development: Leadership and Accountability for the 90s.*, IISD, WBCSD Deloitte & Touche, Winnipeg p. 1, 1992.
- Blaug M.: *Teoria ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994.
- Graczyk M.: *Ocena cyklu życia jako dobra praktyka promowania zasad zrównoważonego rozwoju na poziomie przedsiębiorstw*, [w:] *Funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach zrównoważonego rozwoju i gospodarki opartej na wiedzy*, red. E. Sidorczuk-Pietraszko, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009.
- Oświadczenie z Rio, 1972*, World Charter for Nature, Stockholm Conference.
- Piontek F.: *Kontrowersje i dylematy wokół rozwoju zrównoważonego i trwałego*, [w:] *Ekonomia a rozwój zrównoważony*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2001.
- Poskrobko B.: *Podstawy polityki ekologicznej*, [w:] K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki: *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*, PWE, Warszawa 1998.
- Rutkowska M., Kozyra P.: *Problemy zrównoważonego rozwoju a ubezpieczenia ekologiczne*, „Folia Universitatis Agriculturae Stetinensis. Oeconomica” 2007, nr 49, Wydawnictwo Naukowe Akademii Rolniczej w Szczecinie, Szczecin 2007.
- Siekierski J., Rutkowska M.: *Zrównoważony rozwój jako koncepcja w naukach ekonomicznych*, [w:] *Rozwój zasobów kapitału ludzkiego obszarów wiejskich*, Studia i Prace Wydziału nauk Ekonomicznych i Zarządzania nr 8, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2008.

Stappen R.K.: *Der Wise Consensus – Die Voraussetzung für nachhaltige Entscheidungen und Problemlösungen im 21. Jahrhundert*, 2006.

Żuchowski I.: *Wpływ świadomości idei zrównoważonego rozwoju na funkcjonowanie przedsiębiorstw*, [w:] *Funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach zrównoważonego rozwoju i gospodarki opartej na wiedzy*, red. E. Sidorczuk-Pietraszko, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009.

*dr inż. Małgorzata Rutkowska-Podolowska
Politechnika Wrocławska
Instytut Organizacji i Zarządzania
Zakład Ekonomii i Prawa Gospodarczego*

*dr Jolanta Pakulska
Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Stalowej Woli
Katedra Integracji Europejskiej i Gospodarki Światowej*

Streszczenie

W artykule omówiono rozwój zrównoważony. Następnie z jednej strony pokazano rolę gospodarczą zrównoważonego rozwoju, z drugiej natomiast – jego rolę społeczną. W dalszej części opracowania wskazano na wnioski wypływające z idei zrównoważonego rozwoju dla finansów firm.

EFFECT OF THE IDEA OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT FINANCE COMPANIES

Summary

Sustainable development has been presented in this article. Then, on the one hand shows the role of economic sustainable development, on the other, its social role. The rest of the development indicated on the conclusions drawn from the idea of sustainable development for the finance companies.